

Література

1. Закон України «О страховании»// Урядовий кур'єр. — 2001. — 4 октября (с изменениями от 16.10.2012).
2. Кругляк В. П. Опыт практической деятельности. Новый сборник материалов по вопросам практики страхования / В. П. Кругляк. — М.: ЮКИС, 2010. — 155 с.
3. Турбина К. Е. Страхование от А до Я. Книга для страхователей / К. Е. Турбина. — М.: РОСМЭН, 2011. — 562 с.
4. Залетов О.А. Страхование в Украине (под ред. Слюсаренко О.А.), / О.А. Залетов. — К.: МА «BeeZone», 2012. — 452 с.
5. Азаренков Г. Ф. Регіональні чинники розвитку страхової діяльності в Україні / Г. Ф. Азаренков // Фінанси України. — 2011.— № 7.— С. 147—153.
6. Нечипорук Л. В. Теорія і практика страхового ринку в Україні / Л. В. Нечипорук. [Монографія]. — Х.: Вид-во Національного університету внутрішніх справ. — 2010. — С. 94.
7. Insurance 2020: Turning change into opportunity: Allan Buitendag, Jamie Yoder, Jonathan Simmons, Paul McDonnell. — PwC Insurance 2020: Turning change into opportunity, 2012. — 243 p.
8. Данные официального портала Лиги страховых организаций Украины // Портал ЛСОУ. — 2013. — Режим доступа: <http://uainsur.com/>
9. Всеукраїнський Інтернет-журнал зі страхування «For Insurer» / Електронний ресурс. Режим доступу <http://forinsurer.com/files/file0043.pdf>

Жданов В. І.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ ЗА ПРОТИЦИКЛІЧНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Загалом вважається, що в нормальній економічній ситуації в країні бюджетні видатки не повинні перевищувати рівня бюджетних доходів. Проте на практиці часто виявляється протилежне. Слід розрізняти дві такі ситуації.

Перша з них полягає в тому, що протягом бюджетного року виникає короткострокова нестача грошових коштів відносно

планових бюджетних зобов'язань. Ця нестача виникає внаслідок нерівномірних ритмів виконання бюджету за доходами і видатками. Видатки бюджету можуть концентруватись залежно від періодів реалізації різноманітних державних програм, а доходи по місяцях, як правило, розподіляються досить рівномірно. Труднощі, які виникають при покритті бюджетних зобов'язань у такій ситуації, являють собою нестачу фінансової ліквідності, а не дефіцит бюджету. В економічно розвинених країнах для її покриття можуть застосовуватись державні векселі, що виписуються, на пред'явника, які досі не отримали широкого застосування в країнах з перехідною економікою.

Друга ситуація проявляється у недостатньому покритті бюджетних видатків звичайними бюджетними доходами в масштабах усього бюджетного року. В цьому і полягає явище бюджетного дефіциту, який вимагає пошуку відповідних джерел його покриття.

Унаслідок цього виникає державний борг, як результат зобов'язань центральних і місцевих державних органів, що виникли при фінансуванні бюджетного дефіциту [1, с. 37].

Загальноекономічний аналіз явища бюджетного дефіциту та його економічних наслідків є предметом дискусій між прихильниками різних концепцій функціонування ринкової економіки. Основними напрямками цих дискусій є розгляд проблем, пов'язаних з цілями, наслідками та можливостями реалізації активної фіскальної політики, як методу впливу на обсяги загального попиту та пропозиції в економіці.

Незалежно від концепції функціонування ринкової економіки, основними передумовами появи бюджетного дефіциту, що вимагає отримання державних кредитів, є: стабілізаційна спрямованість фіскальної політики, що проявляється у вираженій орієнтації на протициклічний характер фіскальної політики; прагнення пристосувати тягар фінансування державних видатків поточним поколінням до користі, отриманої від цих видатків майбутніми поколіннями; прагнення обмежити негативні економічні та суспільні наслідки, що виникають з раптових і перехідних змін в обсягах державних видатків, пов'язаних зі зменшенням бюджетних надходжень.

Одним з найважливіших завдань фіскальної політики є стабілізація кон'юнктури, яка полягає у недопущенні кризи, або протидії їй, в разі її виникнення. Основним інструментом впливу при цьому є підвищення попиту, для чого і може використовуватись значна частина бюджетних видатків. Механізм їх впливу не

економічну кон'юнктуру полягає в тому, що до зменшених внаслідок кризи бюджетних надходжень, здебільшого від продукто-вих податків, а частково від податків з обігу, видатки не пристосовуються, а утримуються на незмінному або, навіть, вищому рівні. При цьому видатки спрямовуються на статті, що характеризуються найвищим мультиплікативним ефектом відносно сукупного попиту. Як правило збільшуються обсяги видатків на державні інвестиції та такі, що викликають приватні інвестиції, навіть із запровадженням додаткових державних робочих місць [2, с. 214].

Протидія кризі за допомогою підтримки або підвищення рівня бюджетних видатків при зменшенні бюджетних надходжень вимагає отримання позичок і / або витрачання коштів раніше сформованого спеціального стабілізаційного фонду. Такий спеціальний стабілізаційний фонд, який зменшує потребу в державних запозиченнях, створюється при наявності високої економічної кон'юнктури за рахунок застосування механізмів, направлених на зменшення сукупного попиту, з боку державного сектору економіки.

Вперше у світовій практиці протициклічна (стабілізаційна) фіскальна політика, що вимагала цілковитої відмови від засад врівноваження державного бюджету, була застосована у 1933 році в Швеції. Вона полягала у запровадженні широкомасштабних державних робіт, фінансованих за рахунок позичок, отриманих на строк — 4 роки. У 1934—35 рр. видатки на такі державні роботи сягали рівня 15—20 % сукупних бюджетних видатків, при тому, що бюджетний дефіцит становив 25 % бюджетних видатків. Така політика мала великий успіх. Після 1935 року виразно проявилось поживлення в економіці. Видатки на державні роботи були суттєво зменшені та розпочато погашення позичок.

Наявність такого досвіду призвела до заміни концепції щорічного врівноваження бюджету на концепцію врівноваження бюджету в довгостроковому періоді, що відповідає циклу. В деяких країнах Західної Європи та Північної Америки ці ідеї були матеріалізовані в практику проведення державної економічної політики набагато пізніше ніж у Швеції — навіть у 60-х роках ХХ століття [3, с. 81].

Однією із зазначених вище передумов виникнення бюджетного дефіциту є прагнення перерозподілу податкового тягаря в часі, при чому цей тягар пристосовується до користі наступного покоління громадян. Це полягає в тому, що витрати розвитку, які здійснюються поточним поколінням економічних суб'єктів, да-

ють матеріальний ефект у майбутньому і користуються ним, значною мірою, наступні покоління. Є підстави очікувати також і їх матеріальної участі у створенні цих об'єктів. Усе це призводить до необхідності хоча б часткового фінансування державних інвестицій з кредиту, сплата якого ляже тягарем на наступні покоління. У такий спосіб здійснюється перерозподіл видатків у часі.

Такі міркування є дуже популярними у сучасній фінансовій літературі. Проте вони стосуються випадків фінансування державних інвестицій з джерел, сформованих унаслідок державних позик. Ці постулати не можуть бути застосовані до ситуації, коли звичайних бюджетних доходів не вистачає для фінансування поточних бюджетних видатків. Можна зробити висновок про т. зв. «концепцію користі», згідно з якою кожне покоління повинно нести тягар фінансування бюджетних видатків пропорційно до користі, отримуваної внаслідок допомоги державного сектору економіки. У світлі цієї концепції державні видатки капітального характеру, результати яких виходять за межі поточного періоду, можуть і/або повинні фінансуватись за рахунок державного кредиту, а поточні бюджетні видатки — поточними бюджетними надходженнями. Тільки за такої структури фінансування державних видатків досягається «більш справедливий» розподіл у часі користі та тягаря, пов'язаних з допомогою державного сектору економіки. Натомість, абсолютно не відповідає «концепції користі» і тому є «несправедливим» використання бюджетних надходжень і на фінансування інвестиційних видатків, що означає накладення на платників податків тягаря державної допомоги, користь від якої матимуть наступні покоління. Особливо це стосується ситуації, коли поточне покоління отримує незрівнянно меншу, порівняно з наступними, користь від державних інвестицій. Також не відповідає зазначеній концепції покриття поточних бюджетних видатків за рахунок отриманих державних кредитів, оскільки в цьому разі на наступні покоління лягає тягар фінансування допомоги державного сектору економіки, використаної попередніми поколіннями [4, с. 129].

Проте, ця теза не є однозначною. Для розуміння причин цього можна розглянути ситуацію, яка полягає в тому, що коли інвестиційна діяльність державного сектору має тривалий характер, постійно відновлюваний і реалізується у відносно однакових розмірах, то можна прийняти, що навіть у випадку її фінансування виключно з поточних бюджетних надходжень у кожному проміжку часу платники податків можуть нести тягар фінансування допомоги державного сектору економіки співвідносний із корис-

тю, яку вони від неї (допомоги) отримують. Кредитне фінансування інвестицій державного сектора економіки є умовою «справедливого», пропорційного до отримуваної користі розподілу в часі тягаря фінансування державних видатків тільки в разі здійснення неперіодичних, збільшених відносно «нормального» рівня, інвестиційних видатків державного сектора економіки.

Література

1. Eisner R. What Budget Deficit is? Some Issues of Measurement and Their Implications. — American Economic Review, 1984, vol. 74, № 2 (May).
2. Pietrewicz M. Polityka fiskalna. — Warszawa: Poltext, 1996.
3. Kosterna U. Deficyt budżetu państwa i jego skutki ekonomiczne. — Warszawa: PWN, 1995.
4. Bell D., Lester S. The Deficits: How Big? How Long? How Dangerous? — New York&London: New YorkUniversity Press, 1985.

Желюк Т. А.,

д.е.н., професор,

Тернопільський національний економічний університет,

Бречко О. В.,

к.е.н., доцент,

Тернопільський національний економічний університет

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ УРЯДУ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДОВГОСТРОКОВОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ

У глобальній економіці кризу оцінюють не лише з позицій втрачених конкурентних позицій національних економік, але і як процес переформатування глобального управління, перерозподілу світових ресурсів, початок глибоких структурних змін, які призводять до підвищення рівня технологічного розвитку економічних систем.

Незважаючи на певну стабілізацію світової економіки після глобальної світової економічної кризи та нестійке зростання у 2010 році більшість національних економік продовжують потерпати від бюджетних дисбалансів, коливань цін на енергоресурси, системних фінансових прорахунків, продовольчої та екологічної